

Peil.Burgerschap einde basisonderwijs 2019/2020

Voorzitter: Bert Molema (b.molema@owinsp.nl)

Edwin Slijkhuis (e.g.j.slijkhuis@uva.nl)

Marleen v/d Lubbe (m.vanderlubbe@owinsp.nl)

Starten met Sendsteps

- › Sendsteps.me met inlog: owinsp326
- › Functie
- › Burgerschapsvorming is een taak voor de school

Opzet peilingsonderzoek

- Doel: beeld burgerschapsonderwijs, meting burgerschapscompetenties groep 8-leerlingen en samenhang competenties met kenmerken leerlingen, leerkrachten en scholen (incl. onderwijs)
- Domeinbeschrijving en reviewstudie als uitgangspunt instrumentarium
- Schoolleidersvragenlijst en leerkrachtvragenlijst: kenmerken onderwijs en relevante achtergrondkenmerken
- Leerlingvragenlijst: algemene en domeinspecifieke kenmerken
- Verdiepend onderzoek
 - Interviews met schoolleiders, leerkrachten en leerlingen
 - Telefonische interviews schoolleiders over impact coronacrisis op burgerschapsonderwijs

Burgerschapscompetenties meten

- › Eén schriftelijke taak incl. trendopgaven kennis
- › Burgerschapscompetenties = de kennis, vaardigheid en houding nodig om belangrijke sociale taken te vervullen

Tabel 2.1a Verdeling van opgaven over de domeinen en componenten in de burgerschapstaak⁴

Domein	Kennis	Vaardigheid: toepassen van kennis	Vaardigheid: zelf ingeschat	Attitude	Totaal
1. Omgaan met conflicten		12	4	16	32
2. Omgaan met verschillen	31	5	11	16	64
3. Democratisch handelen	32	16		16	64
4. Maatschappelijk verantwoord handelen	15	11	5	16	32
Totaal	78	44	20	80	206

Peil.Burgerschap einde bo 2019/2020

Deelname hoofdonderzoek

- 94 scholen: 89 schoolleiders, 117 leerkrachten en 2237 leerlingen

Verdiepend en aanvullend onderzoek

- 20 scholen

Uitvoering door consortium bestaande uit Universiteit van Amsterdam, het instituut GION Onderwijs/Onderzoek van de Rijksuniversiteit Groningen, het Kohnstamm Instituut en Cito

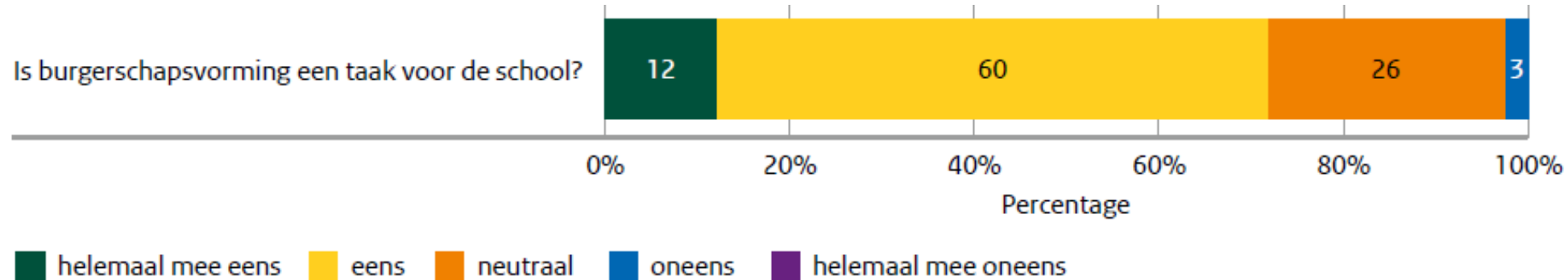

Het burgerschapsonderwijs

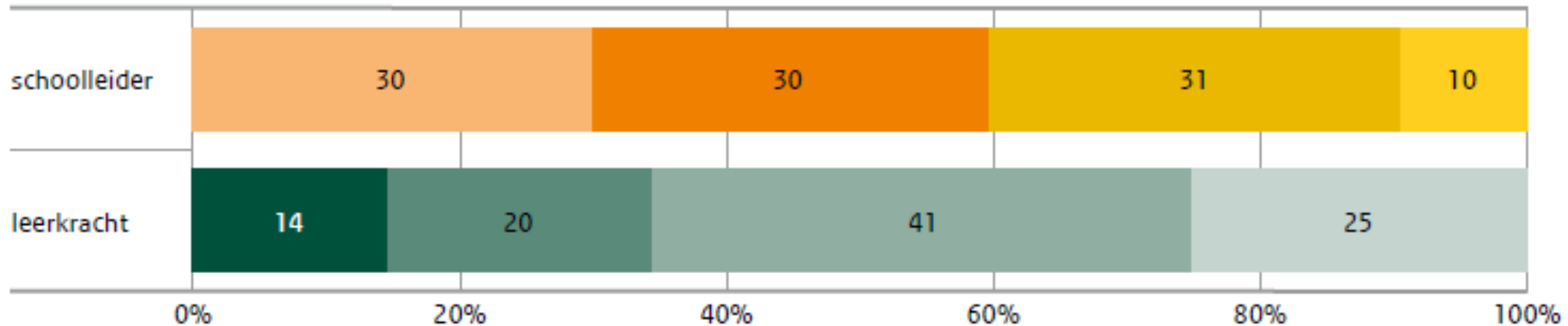
Even terug naar de stelling

- › Burgerschapsvorming is een taak voor de school

Visie op burgerschapsonderwijs

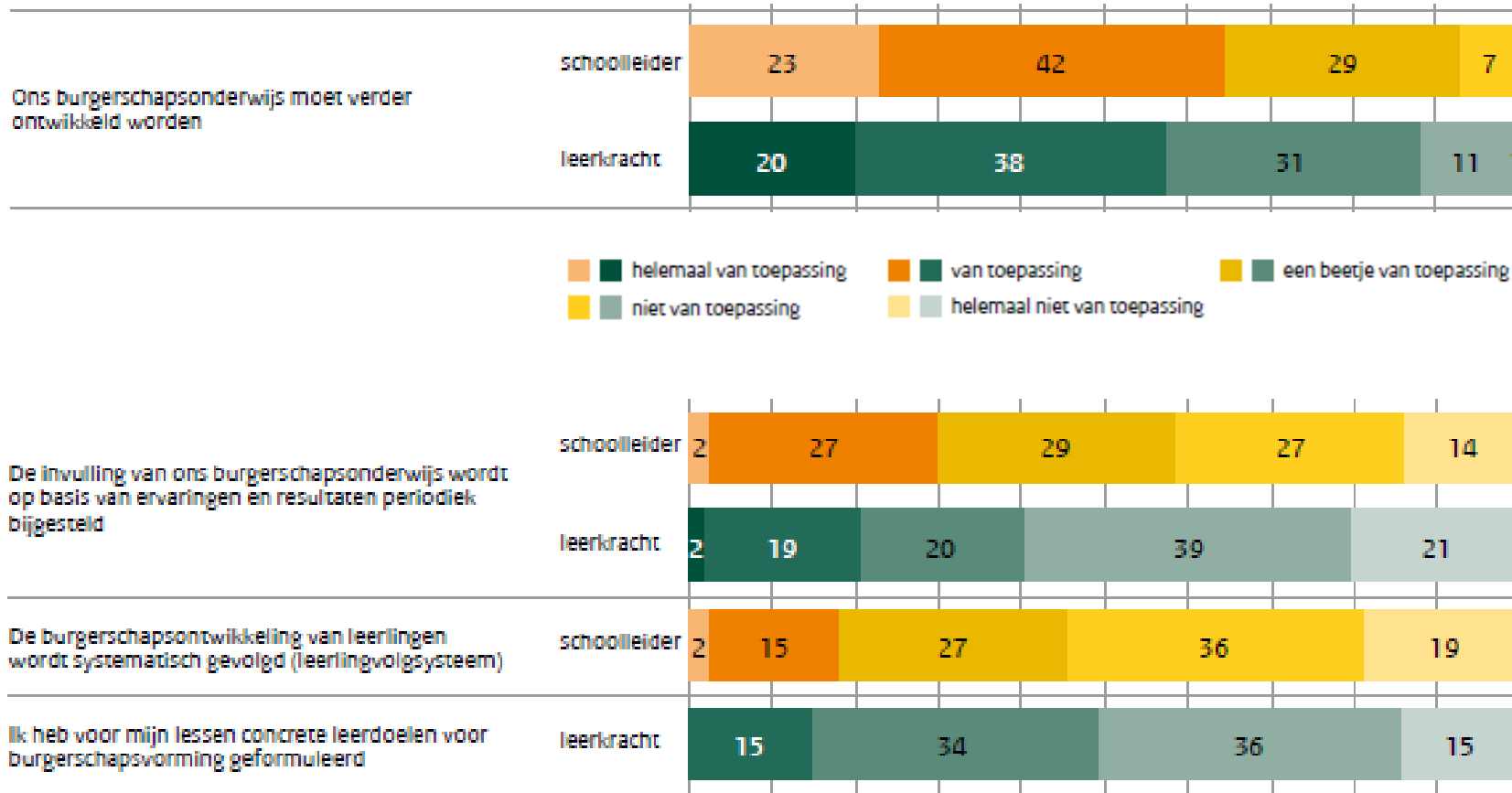

* significant verschil tussen schoolleiders en leerkrachten

- er is er een visiedocument burgerschapsonderwijs
- er is een gedeelde visie, maar die is niet gedocumenteerd
- er zijn globale ideeën over de invulling van burgerschapsonderwijs, maar er is geen uitgewerkte visie
- leerkrachten concretiseren burgerschapsonderwijs ieder op eigen wijze*

Noodzaak verdere ontwikkeling burgerschapsonderwijs

Burgerschapsaanbod

- › Burgerschap vooral aanwezig in de schoolcultuur, het schoolklimaat en wereldoriëntatie

'lessen waarin de grondwet, duurzaamheid en klimaatverandering ter sprake komt'

'andere culturen en etnische groepen'

'openstaan voor andersdenkenden'

'waarden en normen'

'het gaat vooral over het op een goede manier met elkaar en anderen omgaan'

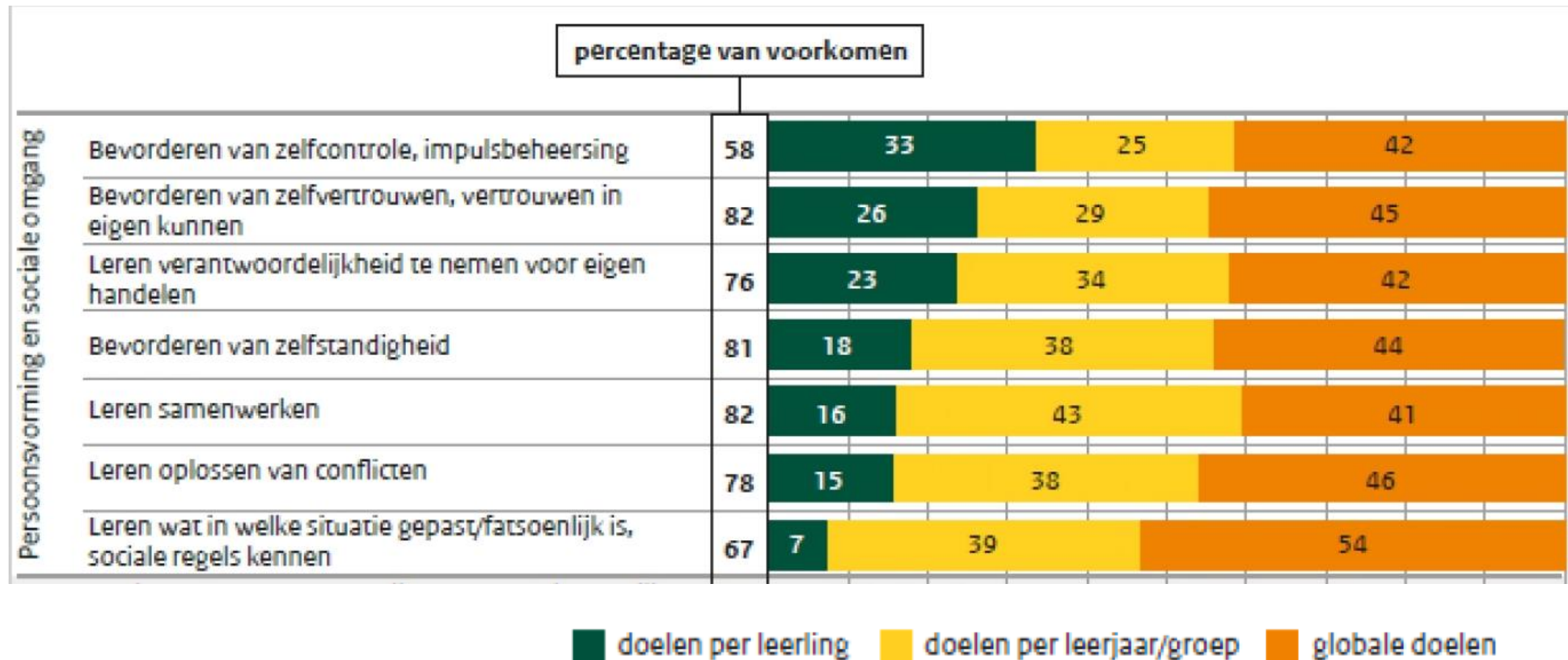
'inspraak hebben op school'

'herkennen van vooroordelen, stereotypering, discriminatie en racisme'.

'het bespreken van het omgaan met conflicten en ruzie'

Accent op persoonsvorming en sociale omgang

Achtergrondkenmerken gerelateerd aan burgerschap

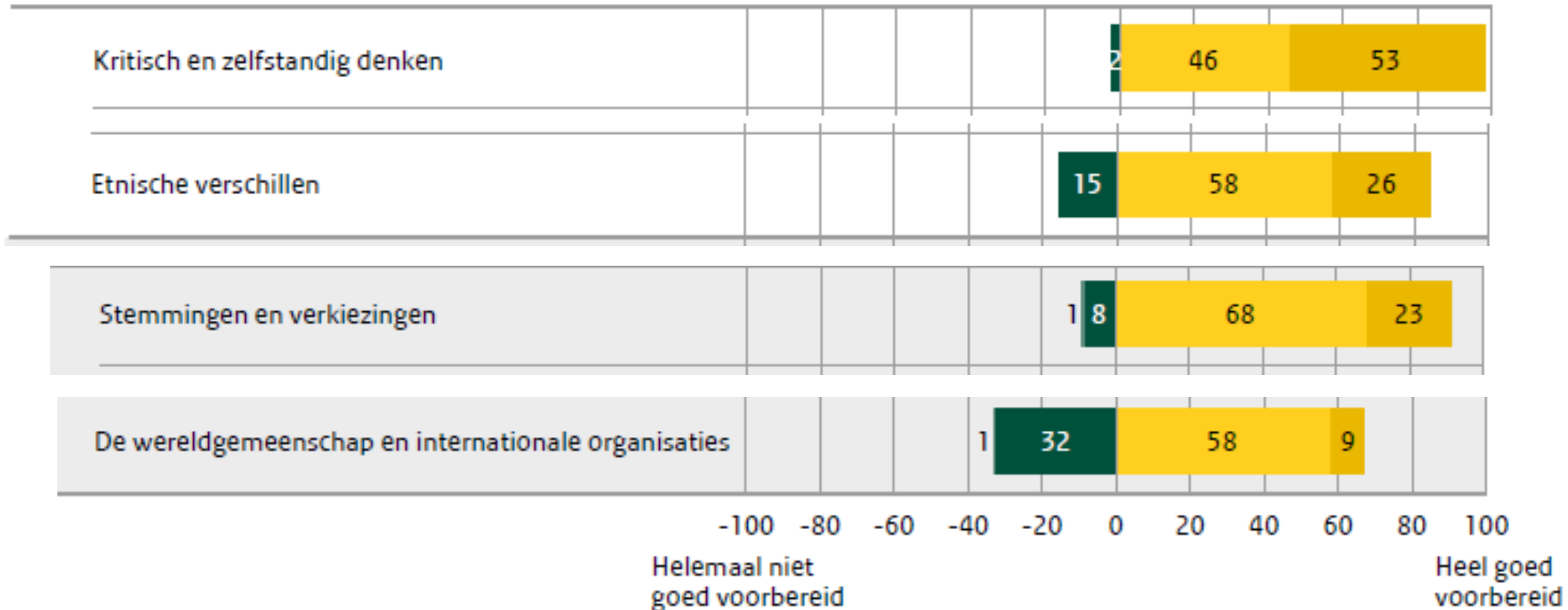

Positieve beleving school-klasklimaat

- › Leerlingen positief over relatie met hun leerkracht
- › Leerlingen zijn nog positiever over relatie met hun klasgenoten
- › Leerlingen ervaren een redelijke ruimte om zich te uiten en met elkaar in gesprek te gaan en de leerkrachten zijn het daarmee eens
- › Leerlingen ervaren een grote mate van veiligheid: zij reageren overwegend negatief op stellingen over onveiligheid

Ervaren bekwaamheid leerkrachten

Burgerschapscompetenties

Resultaten burgerschapscompetenties

- > 4 op de 5 leerlingen beheerst ongeveer 50% tot 90% van de opgaven voor burgerschapskennis en de vaardigheid in het toepassen ervan
 - Moeilijkst zijn opgaven die vereisen dat leerling relatie legt tussen werking sociale en politieke processen en toepassing daarvan (bijv. belang van verkiezingen en verkozen regering voor II/land)
- > Eenzelfde deel van de leerlingen heeft een gematigd positieve burgerschapshouding
 - Burgerschapshouding t.a.v. actief bijdragen aan de democratische besluitvorming op kleine en grote schaal zijn minst positief
- > Inschatting eigen burgerschapsvaardigheid verschilt aanzienlijk: 10% leerlingen met laagste inschatting geen tot weinig vertrouwen terwijl 10% met hoogste inschatting veel vertrouwen in eigen vaardigheid
 - Vooral binnen domein 'omgaan met verschillen' een grote variatie in inschatting eigen vaardigheid inschatten

Trend burgerschapscompetenties

- 24 opgaven burgerschapskennis ook gebruikt in peiling van 2009
- Rekening gehouden met een aantal kenmerken van leerlingen en scholen die tussen 2009/2020 kleine verschillen vertoonden
- In vergelijking met 2009 lichte daling van de burgerschapskennis
 - 2009 standaarden gezet door experts. Percentage dat deze standaarden (waaronder standaard voldoende) bereikte ver onder gewenste niveau

Verschillen in burgerschapscompetenties

Scholen, klassen en leerlingen

Tabel 4.3a Samenhang van prestaties op de componenten burgerschapskennis, -vaardigheid en -attitude, met kenmerken van het onderwijsleerproces en leerling- en schoolkenmerken ($n_{\text{klassen}}=130$, $n_{\text{leerlingen}}=2.237$)

Kenmerk	Niveau*	Kennis	Vaardigheid in het toepassen van kennis	Zelf ingeschatte vaardigheid	Attitude
Domeinspecifieke kenmerken					
Toekomstige deelname samenleving (inschatting leerling)	Leerling			+	+
Gebruik maken van media door leerling	Leerling	+		+	+
Leerkracht-leerling relatie	Leerling			+	+
Ruimte voor discussie in de klas	Leerling			+	+
Algemene kenmerken					
Voorlopig schooladvies	Leerling	+	+		+
Meisjes	Leerling		+		+

Reflectie focusgroep

Aantal suggesties focusgroep

- › Maak burgerschap onderwerp van gesprek
- › Evaluer het burgerschapsonderwijs en de resultaten daarvan
- › Geef een impuls aan burgerschapsvorming op de lerarenopleidingen
- › Help schoolbesturen met ondersteunen van hun scholen bij vormgeven van het burgerschapsonderwijs
- › Maak duidelijk wat er van scholen verwacht wordt

Meer informatie

- > WWW.PEILPUNT.NL
 - Korte samenvatting resultaten
 - Downloaden rapport
 - Reflectievragen met link naar hulpmiddelen

2. Burgerschap bestaat uit sociale én maatschappelijke doelen

Uit het peilingsonderzoek blijkt dat leraren veel aandacht besteden aan de sociale doelen van burgerschap. Tegelijk blijkt ook dat de maatschappelijke doelen van burgerschap het minst voorkomen en ook in de lessen het minst aandacht krijgen. De sociale doelen van burgerschap betreffen kennis, vaardigheden en houdingen die leerlingen nodig hebben om zich in sociale situaties redzaam te gedragen. De maatschappelijke doelen betreffen de kennis, vaardigheden en houdingen om als burger deel uit te maken van en een bijdrage te leveren aan de Nederlandse maatschappij.

[Reflectievragen sociale en maatschappelijke doelen van burgerschap](#) ▼

[Hulpmiddelen sociale en maatschappelijke doelen van burgerschap](#) ▲

Achtergrondinformatie

- ➔ [Handreiking burgerschap funderend onderwijs](#), pagina 17, 18 & 20 (SLO)
- ➔ [Burgerschap en sociaal-emotioneel leren](#) (Stichting School & Veiligheid)
- ➔ [Ijkpunten voor goed burgerschapsonderwijs](#), pagina 10 - 12 (Academische Werkplaats Sociale Kwaliteit)
- ➔ [Handreiking waarden en burgerschapsvorming op scholen](#) (SLO)

Aan de slag met de verhouding tussen sociale en maatschappelijke doelen van het burgerschapsonderwijs

- ➔ [QuickScan Burgerschap](#) en bijhorende ➔ [toolbox](#) van Stichting School & Veiligheid
- ➔ [BurgerschapTool](#) van Respect Foundation

Inspectie van het Onderwijs
*Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap*

Vragen?

In gesprek

Sendsteps.me met inlogcode owinsp326

1. Zonder leerlijn en concrete leerdoelen is er geen sprake van doelgericht en samenhangend burgerschapsonderwijs
2. Het onderwijs in burgerschapsvorming dient een structureel gespreksonderwerp te zijn tussen schoolleiding en schoolbestuur
3. Leerkrachten worden in hun opleiding onvoldoende voorbereid op het geven van onderwijs in burgerschapsvorming
4. Zonder inzicht in leerresultaten kan er van goed burgerschapsonderwijs geen sprake zijn
5. Burgerschap is een basisvaardigheid, net als taal en rekenen